ব্যষ্টিবাদী অৰ্থবিজ্ঞান পৰিচয়

উচ্চতৰ মাধ্যমিক প্ৰথম বাৰ্ষিকৰ পাঠ্যপুথি

অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ

ৰাষ্ট্ৰীয় শৈক্ষিক গৱেষণা আৰু প্ৰশিক্ষণ পৰিষদৰ দ্বাৰা প্ৰস্তুত পাঠ্যপুথিৰ আধাৰত

BYASTIBADI ARTHABIJNAN PARICHAY : *A textbook on Economics, for Class XI in Assamese, prepared by National Council of Educational Research and Training (NCERT), New Delhi, translated/ approved by Assam Higher Secondary Education Council and published by the Assam State Textbook Production and Publication Corporation Ltd. (ASTPPC), Guwahati after having copyright permission from the NCERT, New Delhi.*

FREE TEXTBOOK

মূল সংস্কৰণ-

© ৰাষ্ট্ৰীয় শৈক্ষিক গৱেষণা আৰু প্ৰশিক্ষণ পৰিষদ

অধিগৃহীত-

© অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ,২০১০

সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

❖ প্ৰকাশকৰ অনুমতি অবিহনে এই প্ৰকাশনৰ যিকোনো অংশৰ ছপা কৰা কাৰ্য অথবা ইলেকট্ৰ'নিক মাধ্যম, যান্ত্ৰিক মাধ্যম, ফটো প্ৰতিলিপি, ৰেকৰ্ডিং নাইবা আন কোনো উপায়েৰে পুনঃপদ্ধতিৰ সহায়ত ইয়াৰ সংগ্ৰহকৰণ অথবা সংবৰ্ধন কৰাটো নিষিদ্ধ।

প্ৰথম প্ৰকাশ ঃ মাৰ্চ, ২০১১
দ্বিতীয় প্ৰকাশ ঃ ২০১৮
তৃতীয় প্ৰকাশ ঃ ২০১৯
চতুৰ্থ প্ৰকাশ ঃ ২০২০
পুনৰ্মুদ্ৰণ ঃ ২০২১

মুদ্ৰণ ঃ 70 জি এছ এম

বেটুপাত ঃ 165 জি এছ এম

প্ৰকাশক ঃ অসম চৰকাৰৰদ্বাৰা বিনামূলীয়াকৈ বিতৰণৰ বাবে অসম ৰাজ্যিক পাঠ্যপুথি প্ৰণয়ন আৰু প্ৰকাশন নিগম লিমিটেডৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত পাঠ্যপুথি।

প্ৰণয়ন ঃ অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ, বামুণীমৈদাম, গুৱাহাটী

মুদ্ৰক ঃ **চিটি অফছেট**
আদাবাড়ী তিনিআলী, গুৱাহাটী-১২

ডাঃ ৰনোজ পেগু, এম. বি. বি. এছ
মন্ত্ৰী, অসম

সত্যমেব জয়তে

শিক্ষা, ভৈয়াম জনজাতি আৰু পিছপৰা শ্ৰেণী কল্যাণ বিভাগ

শুভেচ্ছাবাণী...

বিদ্যায়তনিক শিক্ষাৰ প্ৰধান আহিলা হৈছে পাঠ্যপুথি। পাঠ্যপুথিৰ মাজেৰেই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে জ্ঞানৰ অন্বেষণ কৰে। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলেই আমাৰ ৰাজ্যৰ তথা আমাৰ দেশৰ ভৱিষ্যতৰ মূল সম্বল। মানৱ সভ্যতাৰ ধাৰা শিক্ষাৰ দ্বাৰাই প্ৰভাৱান্বিত হয়। এই উপলব্ধিৰেই বৰ্তমান চৰকাৰে শিক্ষা ক্ষেত্ৰত সৰ্বাধিক গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছে।

বৰ্তমানৰ ৰাজ্য চৰকাৰে শিক্ষা গ্ৰহণৰ ক্ষেত্ৰত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে সফলতা অৰ্জন আৰু জীৱনৰ লক্ষ্য পূৰণ তথা ৰাজ্যৰ কল্যাণৰ হেতুকে আগুৱাই যোৱাৰ বাবে বিভিন্ন অভিলাষী আঁচনি ৰূপায়ণ কৰি আছে। 'প্ৰজ্ঞান ভাৰতী'ৰ অধীনস্থ বিনামূলীয়া পাঠ্যপুথিৰ অধীনত 'ক' শ্ৰেণীৰ পৰা দ্বাদশ শ্ৰেণীলৈ বিনামূলীয়া পাঠ্যপুথিৰ অবিৰত যোগান ধৰি আহিছে। যোৱা বছৰৰ পৰা আমাৰ চৰকাৰে এই আঁচনি স্নাতক শ্ৰেণী পৰ্য্যন্ত সম্প্ৰসাৰিত কৰি আহিছে। সমগ্ৰ ৰাজ্যত উচ্চতৰ মাধ্যমিক আৰু স্নাতক শ্ৰেণীত নামভৰ্তিকৰণৰ মাচুল ৰেহাইৰ ঘোষণাৰে এক যোগাত্মক পদক্ষেপ লৈ থকা হৈছে। সমাজৰ আৰ্থিকভাৱে পিছপৰা পৰিয়ালৰ শিক্ষাৰ্থীলৈ হাইস্কুল শিক্ষান্ত আৰু উচ্চতৰ মাধ্যমিক পৰীক্ষাৰ মাচুল ৰেহাই দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰি থকা হৈছে। লগতে মাধ্যমিক স্তৰতো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক সমবেশ (ইউনিফৰ্ম) যোগান ধৰাৰ বাবে চৰকাৰে ব্যৱস্থা লৈছে। 'আনন্দৰাম বৰুৱা আঁচনি'ৰ জৰিয়তে হাইস্কুল শিক্ষান্ত পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হোৱা মেধাৱী ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক 'লেপ্‌টপ্‌' বা তাৰ বিনিময়ত আৰ্থিক অনুদান আগবঢ়োৱা হৈছে।

ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ শিক্ষা গ্ৰহণৰ বাট সেন্দুৰীয়া কৰি তোলাৰ মহান উদ্দেশ্য সাৰোগত কৰি ৰূপায়ণ কৰি অহা 'প্ৰজ্ঞান ভাৰতী' আঁচনিৰ অন্তৰ্ভুক্ত বিনামূলীয়া পাঠ্যপুথি যোগানৰ দৰে পৱিত্ৰ কৰ্মযজ্ঞ সম্পাদন কৰাৰ ক্ষেত্ৰত অৰিহণা যোগোৱা ৰাজ্যিক শিক্ষা গৱেষণা আৰু প্ৰশিক্ষণ পৰিষদ, অসম মাধ্যমিক শিক্ষা পৰিষদ, অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ তথা অসম ৰাজ্যিক পাঠ্যপুথি প্ৰণয়ন আৰু প্ৰকাশন নিগমৰ কৰ্মতৎপৰতাক মই শলাগ লৈছো। শিক্ষাৰ্থীসকলে নিৰলস জ্ঞান আহৰণৰ যজ্ঞত আত্মনিয়োগ কৰি ৰাষ্ট্ৰৰ সম্পদৰূপে নিজকে গঢ়ি তুলিব বুলি মই আশা ৰাখি আন্তৰিকতাৰে শুভেচ্ছা জ্ঞাপন কৰিলো।

(ডাঃ ৰনোজ পেগু)
শিক্ষামন্ত্ৰী, অসম

ভূমিকা

অৰ্থনীতিৰ বিশ্বায়ন, তথ্য প্ৰযুক্তিৰ নিত্য নতুন উদ্ভাৱন আৰু উৎপাদন প্ৰক্ৰিয়াত নতুন প্ৰযুক্তি ব্যৱহাৰৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ৰাষ্ট্ৰীয় শৈক্ষিক গৱেষণা তথা প্ৰশিক্ষণ পৰিষদে ২০০৫ বৰ্ষত প্ৰথম শ্ৰেণীৰ পৰা দ্বাদশ শ্ৰেণীলৈ নতুন ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰমৰ গাঁথনি (National Curriculum Framework 2005 or NCF-2005) প্ৰস্তুত কৰি উলিয়াইছে। এই গাঁথনিৰ জৰিয়তে উন্নয়নৰ বিষয় আৰু আন আন সামাজিক প্ৰসংগসমূহ সামৰি ৰাজ্যসমহৰ পাঠ্যক্ৰম, পাঠ্যসূচী, শিক্ষণ-শিকন সামগ্ৰী আৰু শিক্ষকৰ অভিযোজিত আদান-প্ৰদান কৌশলৰ বাবে অৰ্হতা বৃদ্ধি কৰিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। ৰাষ্ট্ৰীয় শৈক্ষিক গৱেষণা তথা প্ৰশিক্ষণ পৰিষদে পাঠ্যসূচী প্ৰস্তুত কৰাৰ উপৰি পাঠ্যক্ৰমৰ লগত ৰজিতা খুৱাই পাঠ্যপুথিৰ লেখীয়া মুদ্ৰন আৰু অনান্য অমুদ্ৰণ (Non-printing) শিক্ষণ শিকন সামগ্ৰী (Material) প্ৰস্তুত কৰি উলিয়াইছে। অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদেও বিভিন্ন দিশ বিবেচনা কৰি এই কাৰ্যপন্থাবোৰ গ্ৰহণ কৰিছে।

উচ্চতৰ মাধ্যমিক খণ্ডৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকললৈ গুণগত শিক্ষা আগবঢ়োৱাৰ লগতে যুগৰ প্ৰয়োজনীয়তা পুৰাবলৈ শিক্ষা সংসদে সময়ে সময়ে ইয়াৰ পাঠ্যক্ৰম আৰু পাঠ্যসূচী সংশোধন কৰি আহিছে। সৰ্বভাৰতীয় পাঠ্যক্ৰমৰ লগত সহ অৱস্থান হোৱাকৈ ৰাষ্ট্ৰীয় শৈক্ষিক গৱেষণা তথা প্ৰশিক্ষণ পৰিষদে প্ৰস্তুত কৰি উলিওৱা ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰমৰ গাঁথনি (NCF-2005)ৰ আধাৰত অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদে যথেষ্ট পৰ্যালোচনাৰ অন্তত শেহতীয়াকৈ পাঠ্যক্ৰমৰ সংশোধন কৰিছে।

কেন্দ্ৰীয় মাধ্যমিক শিক্ষা পৰিষদে বিগত বৰ্ষৰপৰা অৰ্থবিজ্ঞানৰ পাঠ্যক্ৰমৰ কিছু সাল-সলনি কৰিছে। সেইমৰ্মে, সৰ্বভাৰতীয় পৰ্যায়ৰ সৈতে আমাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল যাতে সমভাৱে আগবাঢ়ি যাব পাৰে; তাৰ বাবে শিক্ষা সংসদে বিশেষজ্ঞ সমিতিৰ সৈতে আলোচনা কৰি আৰু তেওঁলোকৰ দিহা-পৰামৰ্শ মতে সংসদৰ চূড়ান্ত সদনৰ অনুমোদনমৰ্মে ২০২০-২১ বৰ্ষৰপৰা অৰ্থবিজ্ঞানৰ পাঠ্যক্ৰমৰ কিছু সাল-সলনি সন্নিৱিষ্ট কৰিছে। নতুন পাঠ্যক্ৰম অনুযায়ী উঃ মাঃ প্ৰথম বৰ্ষৰ বাবে দুটা খণ্ড থাকিব — (১) ব্যষ্টিবাদী অৰ্থবিজ্ঞান (মুঠ নম্বৰ ৫০) আৰু (২) অৰ্থনীতিৰ বাবে পৰিসংখ্যা (মুঠ নম্বৰ ৫০)।

সেয়ে ২০২০-২১ শিক্ষাবৰ্ষৰ পৰা প্ৰযোজ্য হোৱাকৈ উঃ মাঃ ১ম বৰ্ষৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে 'ব্যষ্টিবাদী অৰ্থবিজ্ঞান পৰিচয়' নামৰ পাঠ্যপুথিখন শিক্ষা সংসদৰ পৰা আগবঢ়োৱা হৈছে।

ইংৰাজী মাধ্যমৰ পাঠ্যপুথিসমূহ অসমীয়া আৰু বাংলা মাধ্যমৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ চাহিদা পূৰাবলৈ বিশেষজ্ঞ ব্যক্তিৰ দ্বাৰা অনুবাদ কৰোৱা হৈছে। এই ছেগতে অনুবাদক তথা সম্পাদনা সমিতিৰ সদস্য তথা সমন্বয়কসকলক তেওঁলোকৰ অৱিহণাৰ বাবে শলাগ যাচিছোঁ। অক্ষৰ বিন্যাস, আৰ্হি পাঠক আৰু ছপাশালৰ কৰ্মীসকলক পাঠ্যপুথি ছপাৰ উপযোগী কৰি প্ৰস্তুত কৰি দিয়াৰ বাবে ধন্যবাদ জনাইছোঁ। ছাত্ৰ সমাজৰ হিত সাধন কৰিলে আমাৰ এই কাৰ্যই সফলতাৰ মুখ দেখিব। বিজ্ঞজনৰ পৰা গঠনমূলক দিহা পৰামৰ্শ আগ্ৰহেৰে আশা কৰিলো যাতে পৰৱৰ্তী তাঙৰণসমূহ উন্নত ৰূপত আগবঢ়াব পৰা যায়।

সচিব
অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ
বামুণীমৈদাম, গুৱাহাটী-২১

Textbook Development Committee

Chairperson, Advisory Committee for Social Science Textbooks at the Higher Secondary Level

Hari Vasudevan, *Professor,* Department of History, University of Calcutta, Kolkata

Chief Advisor

Tapas Majumdar, *Professor Emeritus of Economics,* Jawaharlal Nehru University, New Delhi

Advisor

Satish Jain, *Professor,* Centre for Economics Studies and Planning, School of Social Sciences, Jawaharlal Nehru University, New Delhi

Members

Harish Dhawan, *Lecturer,* Ramlal Anand College (Evening) New Delhi

Papiya Ghosh, *Lecturer,* 309, Godavari Hostel, Jawaharlal Nehru University, New Delhi

Rajendra Prasad Kundu, *Lecturer*, Economics Department, Jadavpur University, Kolkata

Sugato Das Gupta, *Assistant Professor*, CESP, Jawaharlal Nehru University, New Delhi

Tapasik Bannerjee, *Research Fellow*, Kaveri Hostel, Jawaharlal Nehru University, New Delhi

Member-coordinator

Jaya Singh, *Lecturer,* Economics, Department of Education in Social Sciences and Humanities, NCERT, New Delhi

অনুবাদ সমিতি

মুখ্য সম্পাদক

ড° মাধুৰ্য্য প্ৰসাদ বেজবৰুৱা
মূৰব্বী অধ্যাপক, অৰ্থনীতি বিভাগ
গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

অনুবাদকসকল

ড° মীনাক্ষী ভট্টাচাৰ্য্য
সহযোগী অধ্যাপিকা, অৰ্থনীতি বিভাগ
পাণ্ডু মহাবিদ্যালয়

ডঃ ধৰ্মেন্দ্ৰ নাথ
সহযোগী অধ্যাপক, অৰ্থনীতি বিভাগ
গোৱালপাৰা মহাবিদ্যালয়

অংগনা বৰুৱা
সহযোগী অধ্যাপিকা, অৰ্থনীতি বিভাগ
পাণ্ডু মহাবিদ্যালয়

অমিয় শৰ্মা
সহকাৰী অধ্যাপক, অৰ্থনীতি বিভাগ
জাগীৰোড্ মহাবিদ্যালয়

দীপজ্যোতি গগৈ
সহকাৰী অধ্যাপক, অৰ্থনীতি বিভাগ
দেৰগাঁও কমল দুৱৰা মহাবিদ্যালয়

ব্যষ্টিবাদী অৰ্থবিজ্ঞান পৰিচয়

সূচীপত্ৰ

1. আৰম্ভণি ঃ **11**

1.1 এক সৰল অৰ্থনীতি 11

1.2 অৰ্থনীতি কেন্দ্ৰীয় সমস্যাসমূহ 13

1.3 অৰ্থনৈতিক কাৰ্যকলাপৰ সংগঠন 16

1.3.1 কেন্দ্ৰীয়ভাবে পৰিকল্পিত অৰ্থনীতি 16

1.3.2 বজাৰ অৰ্থনীতি 17

1.4 যথাৰ্থ আৰু আদৰ্শগত অৰ্থনীতি 18

1.5 ব্যষ্টিবাদী অৰ্থনীতি আৰু সমষ্টিবাদী অৰ্থনীতি 18

1.6 কিতাপখনৰ পৰিকল্পনা 19

2. উপভোক্তাৰ আচৰণৰ তত্ত্ব **21**

2.1 উপযোগিতাৰ সংজ্ঞা 21

2.1.1 মুঠ উপযোগিতা আৰু প্ৰান্তিক উপযোগিতা 21

2.1.2 ক্ৰমহ্ৰাসমান প্ৰান্তিক উপযোগিতা বিধি 22

2.1.3 উপভোক্তাৰ ভাৰসাম্যতা 23

2.2 উপভোক্তাৰ বাছনি 24

2.2.1 উপভোক্তাৰ বাজেট 25

2.2.2 বাজেট সমষ্টি 25

2.2.3 বাজেট ৰেখা 26

2.2.4 বাজেট সংহতি পৰিৱৰ্তন 30

2.3. উপভোক্তাৰ অগ্ৰাধিকাৰ 32

2.3.1 অপৰিৱৰ্তনীয় অগ্ৰাধিকাৰ 33

2.3.2 দ্ৰব্যৰ মাজত প্ৰতিকল্পন 34

2.3.3 ক্ৰমহ্ৰাসমান প্ৰতিকল্পনৰ হাৰ 35

2.3.4 নিৰপেক্ষ ৰেখা 35

2.3.5 নিৰপেক্ষ ৰেখাৰ আকৃতি 37

2.3.6 নিৰপেক্ষ মানচিত্ৰ 38

2.3.7 অগ্ৰাধিকাৰৰ উপযোগিতা উপস্থাপন 38

2.4 উপভোক্তাৰ কাম্য বাছনি 39

2.5 চাহিদা 42

2.5.1 চাহিদা ৰেখা আৰু চাহিদা বিধি 44

	2.5.2	স্বাভাৱিক দ্ৰব্য আৰু নিকৃষ্ট দ্ৰব্য	49
	2.5.3	বিকল্প দ্ৰব্য আৰু পৰিপূৰক দ্ৰব্য	49
	2.5.4	চাহিদা ৰেখাৰ স্থানান্তৰ	49
	2.5.5	চাহিদা ৰেখাডালত চলন আৰু চাহিদা ৰেখাৰ স্থানান্তৰ	51
	2.6.	বজাৰ চাহিদা	51
	2.7.	চাহিদাৰ স্থিতিস্থাপকতা	53
	2.7.1	ৰৈখিক চাহিদা ৰেখা এডালত স্থিতিস্থাপকতা	56
	2.7.2	দ্ৰব্যৰ চাহিদাৰ দৰ স্থিতিস্থাপকতা নিৰ্ণয়কাৰী কাৰকবিলাক	60
	2.7.3	স্থিতিস্থাপকতা আৰু ব্যয়	60
3.	**উৎপাদন আৰু ব্যয়**		68
	3.1	উৎপাদন ফলন	69
	3.2	হ্ৰস্বকাল আৰু দীৰ্ঘকাল	72
	3.3	মুঠ উৎপাদন, গড় উৎপাদন আৰু প্ৰান্তিক উৎপাদন	72
	3.3.1	মুঠ উৎপাদন	72
	3.3.2	গড় উৎপাদন	73
	3.3.3	প্ৰান্তিক উৎপাদন	74
	3.4	ক্ৰমহ্ৰাসমান প্ৰান্তিক উৎপাদন বিধি আৰু পৰিৱৰ্তনশীল উৎপাদন বিধি	75
	3.5	মুঠ উৎপাদন ৰেখা, প্ৰান্তিক উৎপাদন ৰেখা আৰু গড় উৎপাদন ৰেখাৰ আকৃতি	76
	3.6	উৎপাদন মাত্ৰাৰ প্ৰতিদান	78
	3.7	ব্যয়	79
	3.7.1	হ্ৰস্বকালীন উৎপাদন ব্যয়	80
	3.7.2	দীৰ্ঘকালীন ব্যয়	88
4.	**পূৰ্ণ প্ৰতিযোগিতামূলক বজাৰৰ ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানৰ তত্ত্ব**		**95**
	4.1	পূৰ্ণ প্ৰতিযোগিতা ঃ সংজ্ঞাসূচক বৈশিষ্ট্যসমূহ	95
	4.2	বিক্ৰী আয়	97
	4.3	লাভ সৰ্বোচ্চকৰণ	99
	4.3.1	চৰ্ত 1	100
	4.3.2	চৰ্ত 2	101
	4.3.3	চৰ্ত 3	102
	4.3.4	লাভ সৰ্বোচ্চকৰণ সমস্যা ঃ চিত্ৰৰ সহায়ত উপস্থাপন	104
	4.4	ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠান এটাৰ যোগান ৰেখা	105
	4.4.1	ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠান এটাৰ হ্ৰস্বকালীন যোগান ৰেখা	105
	4.4.2	ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠান এটাৰ দীৰ্ঘকালীন যোগান ৰেখা	108
	4.4.3	উৎপাদন বন্ধ বিন্দু	110
	4.4.4	স্বাভাৱিক লাভ আৰু সমাৰস্থা বিন্দু	110

	4.5	ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠান এটাৰ যোগান ৰেখাৰ নিৰ্ধাৰকসমূহ	111
		4.5.1 প্ৰযুক্তিগত উন্নয়ন	111
		4.5.2 উৎপাদনৰ উপাদানৰ দাম	112
		4.5.3 একক কৰ	112
	4.6	বজাৰ যোগান ৰেখা	114
	4.7	যোগানৰ দাম স্থিতিস্থাপকতা	116
		4.7.1 জ্যামিতিক পদ্ধতি	117
5.	**বজাৰ ভাৰসাম্য**		**125**
	5.1	ভাৰসাম্য, অতিৰিক্ত চাহিদা, অতিৰিক্ত যোগান	125
		5.1.1 বজাৰ ভাৰসাম্য ঃ নিৰ্দিষ্ট সংখ্যক প্ৰতিষ্ঠান	127
		5.1.2. বজাৰ ভাৰসাম্য ঃ মুক্ত প্ৰৱেশ আৰু প্ৰস্থান	139
	5.2	প্ৰয়োগ	144
		5.2.1 দামৰ উচ্চতম সীমা	145
		5.2.2 দামৰ নিম্নতম সীমা	146
6.	**অ-প্ৰতিযোগিতামূলক বজাৰ**		**152**
	6.1	সামগ্ৰী বজাৰত সৰল একচেটিয়া বজাৰ	153
		6.1.1 বজাৰ চাহিদা ৰেখাই গড় বিক্ৰী আয় ৰেখা	154
		6.1.2 মুঠ, গড় আৰু প্ৰান্তিক বিক্ৰি আয়	157
		6.1.3 প্ৰান্তিক বিক্ৰি আয় আৰু চাহিদাৰ দৰ স্থিতিস্থাপকতা	160
		6.1.4 একচেটিয়া প্ৰতিষ্ঠানৰ হ্ৰস্বকালৰ ভাৰসাম্যতা	160
	6.2	অ-পূৰ্ণ প্ৰতিযোগিতামূলক অন্য কিছুমান বজাৰ	166
		6.2.1 একাধিকাৰ প্ৰতিযোগিতা বজাৰ	166
		6.2.2 স্বল্পাধিকাৰ বজাৰত প্ৰতিষ্ঠানে কেনেকৈ আচৰণ কৰে?	168

ভাৰতীয় সংবিধান

প্ৰস্তাৱনা

"আমি ভাৰতৰ জনগণে ভাৰতক এখন সাৰ্বভৌম, সমাজবাদী, ধৰ্মনিৰপেক্ষ, লোকতান্ত্ৰিক গণৰাজ্য ৰূপে গঠন কৰিবলৈ, তথা ইয়াৰ সকলো নাগৰিকৰ বাবে, সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক ন্যায়, চিন্তা, অভিব্যক্তি, বিশ্বাস, ধৰ্ম আৰু উপাসনাৰ স্বাধীনতা, প্ৰতিষ্ঠা আৰু সুযোগৰ সমতা লাভ কৰিবলৈ আৰু তেওঁলোকে সকলোৰে মাজত ব্যক্তিৰ মৰ্যাদা তথা জাতীয় ঐক্য আৰু সংহতি সুনিশ্চিতকাৰী ভ্ৰাতৃভাৱ বৃদ্ধি কৰিবলৈ নিষ্ঠা সহকাৰে সংকল্প কৰি— আমাৰ এই সংবিধানসভাত আজি ১৯৪৯ চনৰ নবেম্বৰ মাহৰ ষষ্ঠবিংশ দিৱসত, ইয়াৰ দ্বাৰা এই সংবিধান গ্ৰহণ কৰিছোঁ, অধিনিয়মিত কৰিছোঁ আৰু নিজকে অৰ্পণ কৰিছোঁ।"